

PROSTOR

17 [2009]

1 [37]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

78-89 DINA OŽIĆ BAŠIĆ

PROJEKT NAJAMNE STAMBENE ZGRADE RADNIĆ
INŽENJERA ANTE RADICE U SPLITU

DESIGNS FOR THE RADNIĆ RENTAL BUILDING
IN SPLIT BY ENGINEER ANTE RADICA

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 728.2.011.26(497.5 SPLIT) RADICA, A."19"

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
UDC 728.2.011.26(497.5 SPLIT) RADICA, A."19"

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, ARHITEKTONSKI FAKULTET
UNIVERSITY OF ZAGREB, FACULTY OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
17 [2009] 1 [37]
1-210
1-6 [2009]



SL. 1. A. RADICA: RUČNO NAČINJENA SKICA ZAPADNOG PROČELJA PLANIRANE ZGRADE RADNIC, 1920.-1921.

FIG. 1 A. RADICA: DRAWING OF THE WEST FAÇADE, RADNIC HOUSE, 1920-1921

DINA OŽIĆ BAŠIĆ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
 GRAĐEVINSKO-ARHITEKTONSKI FAKULTET
 HR – 21000 SPLIT, ULICA MATICE HRVATSKE 15

IZVORNI ZNAJSTVENI ČLANAK
 UDK 728.2.011.26(497.5 SPLIT) RADICA, A.”19”
 TEHNIČKE ZNAJSTVI / ARHITEKTURA I URBANIZAM
 2.01.04 – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
 I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA
 ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 18. 11. 2008. / 8. 6. 2009.

UNIVERSITY OF SPLIT
 FACULTY OF CIVIL ENGINEERING AND ARCHITECTURE
 HR – 21000 SPLIT, 15 MATICE HRVATSKE STREET

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
 UDC 728.2.011.26(497.5 SPLIT) RADICA, A.”19”
 TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING
 2.01.04 – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
 AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE
 ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 18. 11. 2008. / 8. 6. 2009.

PROJEKT NAJAMNE STAMBENE ZGRADE RADNIĆ INŽENJERA ANTE RADICE U SPLITU

DESIGNS FOR THE RADNIĆ RENTAL BUILDING IN SPLIT BY ENGINEER ANTE RADICA

NAJAMNA STAMBENA ZGRADA
 RADICA, ANTE
 SCHÜRMANNOV PLAN
 SECESIJA
 SPLIT

RESIDENTIAL RENTAL BUILDING
 RADICA, ANTE
 SCHÜRMANN’S PLAN
 VIENNA SECESSION
 SPLIT

Članak je prilog najamnoj stambenoj izgradnji Splita između dva svjetska rata. Proučava nacрте za zgradu Mate Radnića, načinjene u duhu arhitektonskog rukopisa inženjera Petra Senjanovića, te nacрте Građevinske dozvole za prizemnu građevinu u Ulici sv. Ćirila i Metoda u Splitu iz 1921. godine, potpisane od inženjera Ante Radice i zidarskog majstora Josipa Lete. Nacrti predstavljaju rijetke očuvane planove za izgradnju najamne stambene izgradnje u Splitu dvadesetih godina s karakterističnom mješavinom bečke secesije i historicizma s regionalnim obilježjima.

The article is a contribution to the rental housing project in Split in the interwar period. It examines the designs for Mate Radnic’s house which are reminiscent of Petar Senjanovic’s architectural idiom. It also looks into the 1921 building permit containing plans for the single-storey house in Ss Cyril and Methodius Street in Split signed by engineer Ante Radica and master mason Josip Lete. These designs are among few surviving ones made for the project in the twenties showing a blend of Vienna Secession and historic styles with regional elements.

UVOD

INTRODUCTION

Najamna stambena izgradnja u gradu Splitu između dva svjetska rata jest tema koju su dotakli mnogi istraživači graditeljskog naslijeđa.¹ Međutim, nedostatak nacrti (požar u Arhivu Splitske općine 1943. godine)² otežao je ocrtavanje modela s osobitim obilježjima podneblja, kao i izdvajanje značajki arhitektonskog rukopisa onovremenih inženjera i arhitekata. Nadalje, graditeljske izvedbe često ne odgovaraju prvotnim namislima graditeljskih ambicija i rješenjima za pojedine lokacije. Tako je dugo bilo uvriježeno mišljenje kako je, a prije pronalaska nacrti koji su temelj ovog članka, građevina Starog mlina u Ulici sv. Ćirila i Metoda na gradskom predjelu Dobri planirana i izgrađena kao industrijska zgrada. Štoviše, prizemno zapadno glavno pročelje Starog mlina, izrađeno od klesanog kamena i s plitkim lukovima otvora, navelo je povjesničare arhitekture da zgradu evidentiraju kao poslovnu graditeljsku baštinu.³ Međutim, pronađeni očuvani nacrti stambene zgrade Radnić ukazuju kako je izgrađeno prizemlje zgrade Stari mlin bilo samo prva faza izgradnje četverokatne najamnice.⁴ Raskošna paleta secesijskih i historicističkih obilježja razvidnih na skici zapadnog pročelja planirane stambene zgrade Radnić (Sl. 1.), upotpunjena karakterističnim detaljima vezanim za gradnju u onovremenom Splitu, zahtijeva biti prepoznata i uvrštena u katalog graditeljske baštine Splita. S druge strane, intrigantan izbor građevne čestice svjedoči

snažnu graditeljsku namisao te potvrđuje urbanistička stremljenja grada između dva svjetska rata.

POVIJESNI OKVIR

HISTORICAL CONTEXT

Sliku grada Splita 1918. godine, neposredno nakon Prvoga svjetskog rata i odcjepljenja od Austro-Ugarske te stvaranja Kraljevine SHS, ocrtava opće siromaštvo, neustanovljene komunalne i urbanističke službe te težnja za javnim radovima koji bi grad na rubu egzistencije izvukli iz krize.⁵ Dolaskom na mjesto gradonačelnika gosp. Iva Tartaglie i njegova kulturnog i društvenog kruga, u razdoblju nakon Prvoga svjetskog rata pa do 1928. godine, prepoznate su mogućnosti i vrijednosti prostornog položaja grada.⁶ U korist novom gradonačelniku ide i donošenje Rapalskog

1 KEZIĆ, 1991: 25-33; PIPLOVIĆ, 1991.a: 5-46; PIPLOVIĆ, 2001: 146-147; TUŠEK, 1994: 11-22; PLEJIC, 2003: 20-28, 83-86, 90-94, 126-169, 271-279; KEZIĆ, 2007: 127-140; PLEJIC, 2007: 118-126, 160-186; TUŠEK, GRGIC, 2007: 143-158; PIPLOVIĆ, 2008: 67-88; KECKEMET, FLEGO, 2005: 744-746

2 Prema riječima dr. Stanka Piplovića, Arhiv Splitske općine izgorio je 1943. god. pri povlačenju partizana iz grada pred njemačkom vojskom. [PLEJIC, 2003: 6]

3 MKRH-b (dostupno ljubaznošću gđe Sandi Bulimbasić)

4 Nacrti stambene najamne zgrade Radnić nalaze se u privatnoj arhivi obitelji, u zbirci prauka dr. Ivana Slapničara u Splitu. Sastoje se od tlocrta prizemlja, I. i II. kata i krovista te skice zapadnog pročelja, mj. 1:100. U istoj zbirci nalaze se i tlocrt prizemlja i zapadno pročelje, mj. 1:100, obilježeni taksenim markama, a koji odgovaraju gabaritima zgrade Starog mlina i predstavljaju Građevinsku dozvolu za prizemnu građevinu. [Arhiva I. S.]

5 ŠIŠIĆ, 2004: 484-486; PLEJIC, 2003: 86; PIPLOVIĆ, 2008: 1

6 Prvo poslijeratno Općinsko vijeće s gradonačelnikom Ivom Tartagliom na čelu vodio je Odbor sastavljen od sljedećih članova: Grga Kaliterna, Emil Perišić, Ante Radica, Frano Rosić i Ante Sirotković. [MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 53-92]

7 „Od sjevernih, nekad dalmatinskih otoka, pripali su Italiji Cres i Lošinj i mali otoci oko njih, od južnih Lastovo i Palagruza sa susjednim malim otocima, dok su svi ostali otoci bili priznati državi SHS. Rijeka bijaše proglašena slobodnom državom, i to u granicama tzv. *corpus separatum*, tj. u granicama grada i kotara Rijeke, kome se dodao mali dio bivše Istre na zapadu Rijeke.” [NOVAK, 2004: 187-188]

8 Uresno povjerenstvo, kao stalna komisija koja se bavila nekim aspektima prostornog uređenja grada, u tom je razdoblju djelovalo u sastavu: ing. Dane Matošić, arh. Fabijan Kaliterna, arh. Danilo Žagar i zidar Bogoslav Botić. [PIPLOVIĆ, 1991.b: 151, 161; MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 64-71; PIPLOVIĆ, 2008: 1-14, 23-24]

9 Talijani su 4.11.1918. usli u Zadar i Korčulu, 5.11. u Pulu i Vis, 6.11. u Šibenik, na Hvar, Pag, Mljet, Soltu i Brač te zauzeli obalu od Karlobaga do Trogira. [MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 80; PIPLOVIĆ, 2008: 67-88]

10 „Još 1875. godine Općinska uprava je donijela Građevinski pravilnik (*Regolamento edilizio*), a 1866. godine su usvojeni Građevni uvjeti za grad Split. Nedostatak stambenog prostora u poratnom razdoblju pojavio se kao ozbiljan problem Općinske uprave pa je ona raspisala natjecaj za novu stambenu izgradnju na Gorici (1921.) i organizirala Splitsko građevno poduzeće za gradnju stambenih zgrada (1922. – op. Piplović koristi 1921. god.). Do 1928. godine izgrađeno je šest kuća na Gorici prema nagrađenom Žagarovom projektu, te velike općinske kuće

ugovora 20. studenoga 1920. godine i izdvajanje Zadra iz matice Dalmacije, što Splitu daje novu ulogu regionalnog središta u sklopu Kraljevine SHS.⁷ Nove okolnosti omogućavaju intenzivne komunalne radove koji su uvjetovali preporod gradskog prostora: u gradu je 1920. uvedena električna energija, Gradska luka proširena je u razdoblju od 1921. do 1923., željeznički spoj na Gradsku luku ostvaren je 25. srpnja 1925. godine po otvaranju ličke željezničke pruge Split-Zagreb (značajno povećanje prometa ukazalo je na potrebu izgradnje i trgovačke Sjeverne luke), sagrađene su tri nove ključne gradske ceste (kroz Lučac prema istoku, prema Solinu i uz južnu padinu Marjana), proširena je Riva, zasađeni su drvoredi i oploćene mnoge gradske ulice, uredene su setnice na Marjanu, izgrađeno je novo groblje Lovrinac i tako dalje.⁸ Istovremeno, velik broj izbjeglica iz onih dijelova Dalmacije koji su bili pod talijanskom

okupacijom pojačao je probleme nedostatka hrane i zdravstvene njege, kao i problem nedostatka stanova koji se u Splitu zbog ratnih okolnosti godinama nisu gradili.⁹ Stoga je gradska vlast, s gradonačelnikom Tartagliom na čelu, odlučila potaknuti stanogradnju uz pomoć privatnih poduzetnika. Gradnja po Građevnim uvjetima iz 1912. godine (28. prosinca 1911.) odredila je plaćanje smanjenog poreza u iznosu od 20% prihoda od novogradnje u razdoblju od prvih šest godina poslovanja graditeljske tvrtke, a dodatno je pospjesena Odlukom iz „Službenih novina” od 23. srpnja 1920., kojom se graditelji posve oslobađaju plaćanja poreza za kuće i stanove sagrađene u razdoblju od dvije godine.¹⁰



SL. 2. LADANJSKA KUĆA OBITELJI RADNIĆ NA ZVONČACU, 1928.
FIG. 2 COUNTRY HOUSE OF THE RADNIĆ FAMILY IN ZVONČAC, 1928

‘Poticano graditeljstvo’ ukazalo je na potrebu za planskom izgradnjom grada i određenjem novih urbanističkih smjernica razvitka Splita. Sve što je glede toga bilo načinjeno prije Prvoga rata i u doba Austro-Ugarske trebalo je preispitati, pa tako i Plan grada Splita (Regulacioni plan) Petra Senjanovića iz 1914. godine.¹¹ Stoga je 1920. godine prvo osnovan Geodetski ured na čelu s A. Bonacićem, koji je pripremio temeljne pokazatelje za izgradnju grada, odnosno za potrebe javne rasprave o razvitku Splita.¹² Potom je izabran odbor za pripremu urbanističkog natječaja. Konačno je žiri na međunarodnom natječaju za izradu Regulacijskog plana grada Splita 1924. godine dodijelio dvije druge nagrade: W. Schürmannu iz Haaga i dr. Ervinu Böcku, Alfredu Schmidu, Fritzju Zotteru i Maxu Theüeru iz Beča.¹³ Regulacijski plan, koji je u konačnici razradio Werner Schürmann, stupio je na snagu 1925. godine. Osnovna odlika Schürmannova plana iz 1925. godine jest što se, usprkos svojem policentričnom postavu, nizom snažnih transverzalnih prometnica otvara na sjeverno pročelje grada prema Kaštelanskom zaljevu. Nasuprot tomu, zelena aleja koja je počinjala u uvali Bačvice i završavala u korijenu brda Marjan odvajala je i čuvala povijesnu jezgru grada od budućih planiranih središta na istoku i sjeveru.¹⁴ Planiran je i velik trg u geometrijskom središtu poluotoka, na osi koja povezuje postojeću Gradsku i planiranu Sjevernu luku, kao i nov prostorni znak na brijegu Turska kula. Međutim, za provedbu plana bilo je potrebno provesti komasaciju građevinskog zemljišta kako bi se omogućila gradnja pravilnih gradskih blokova i izvedba ravnih ulica, čime je pozornost javnosti ponovno bila usmjerena na rad privatnih poduzetnika.¹⁵

Gosp. Mate Radnić bio je jedan od ključnih splitskih poduzetnika između dva rata koji se aktivno uključio u izgradnju Splita na poziv gradske uprave.¹⁶ Jedan je od početnika nove urbane parcelacije na gradskom predjelu Meje u Splitu. Ostavio nam je u baštinu i spomenik ladanjske arhitekture (jedan od rijetkih očuva-

na Vidilici, Solinskoj cesti (Kodl) i kolonija radničkih stanova na Gripana (Armanda).” [PIPLOVIC, 2001: 146; TUŠEK, 1994: 23-25; MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 70; PLEJIC, 2003: 87-90, 93; PIPLOVIC, 2008: 18, 67-71]

11 Petar Senjanović je „od 1913. pripremao kao referent Gradske uprave novi Regulacijski plan Splita, a tiskan je njegov Turistički-orientacijski plan grada sa smjernicama budućeg razvitka, koji se smatra prvim sacuvanim urbanističkim planom grada, a u kojem su crtkano označeni pravci širenja prometnica (koji uzavajaju i prate infrastrukturnu matricu salonitanske centurijacije) i zone buduće izgradnje.” [PLEJIC, 2007: 123; PIPLOVIC, 2008: 24]. „Proceduru izrade tog plana nije danas moguće dokumentirati objasniti; istraživači koji su se na temelju oskudnih izvora bavili tom temom prihvaćaju pretpostavku da je Senjanović gotovo zloupotrijebio prigodu tiskanja Plana grada da bi u taj plan ucrtao elemente regulacije buduće gradogradnje, kako ju je tada sagledavala gradska uprava.” [TUŠEK, GRGIĆ, 2007: 148]

12 Dopis gradonačelnika Tartaglie i Opcinskog upraviteljstva od 3.12.1919., upućen na Udruženje inžinira i arhitekata u Dalmaciji u Splitu, objavljen je i u splitskom dnevnom listu „Život” od 15.12.1919., br. 9., kao odgovor na zahtjeve Udruženja i prijedloga inženjera Vjekoslava Ivanševića oko visinskih mjerenja i predradnja za plan grada Splita. [TARTAGLIA, 1919: 1-2; MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 70; PLEJIC, 2003: 130; PIPLOVIC, 2008: 25]

13 Natječaj je Opcinsko upraviteljstvo grada Splita raspisalo 22.6.1923., a trajao je do 1.9.1924. godine. Žiri koji je ocijenio radove djelovao je u sljedećem sastavu: dr. I. Tartaglia, don F. Bulić, prof. dr. H. Jansen (Berlin), prof. L. Jaussely (Pariz), ing. M. Jurković (Zagreb), ing. arh. F. Kaliterna, ing. L. Manola, ing. P. Senjanović, dr. J. Arambašin i ing. D. Matošić (Machiedo Mladinić ne spominje ing. Danila Žagara kao člana ocjenjivačkog suda prema popisu dr. Tartaglie?). [PIPLOVIC, 2001: 145; PLEJIC, 2007: 123, 125; TUŠEK, GRGIĆ, 2007: 150; PIPLOVIC, 2008: 26-28]

14 KEČKEMET, 2002: 252-253

15 „Vladinom odlukom od 25. veljače 1919. godine je na snagu stupio Osnov za sprovođenje agrarne reforme kojom su seljaci postali vlasnici zemlje koju su do tada obrađivali.” [MACHIEDO MLADINIĆ, 2001: 76]. „Izgrađivani su dijelovi vinograda i polja uokolo nekadašnjih ruralnih predgrada, predjeli Spinuta i Lovreta, sjeverni predjeli uz ulicu Domovinskog rata i Vukovarsku ulicu, gradilo se i na Gripana i Pojišanu.” [PLEJIC, 2003: 89]. Težaci s Lučca, Dobrog ili Varoša mogli su konačno otkupiti svoje zemlje, ali ih i prodati građevinskim poduzetnicima.

16 Poduzetnik Mate Radnić rođen je 1866. godine u Supetru na otoku Braču. Tijekom nekoliko boravaka u Čileu u Antofagasti stekao je znanje i imetak kojima je mogao pokrenuti posao vezan za nekretnine u gradu Splitu.



SL. 3. SENJANOVIĆEV PLAN IZ 1914.
FIG. 3 SENJANOVIĆ'S PLAN FROM 1914

nih splitskih objekata takve tipologije s početka 20. stoljeća – danas sastavni dio ograde vile Tresić-Pavičić), a koji svjedoči *modus vivendi* građanskog Splita između dva rata (Sl. 2.).¹⁷

URBANISTIČKI OKVIR

URBAN CONTEXT

O pokušaju izgradnje visoke stambene najamne zgrade Radnić u Ćiril-Methodovoj ulici na gradskom predjelu Dobri, u dijelu neposredno uz vrijednu i zaštićenu povijesnu jezgru grada Splita,¹⁸ svjedoče pronađeni nacrti načinjeni od inž. Ante Radice, posve u duhu arhitektonskog rukopisa inž. Petra Senjanovića, u razdoblju između 1920. i 1921. godine.¹⁹ Sačuvane su dvije inačice projekta u arhivi obitelji Slapničar: Projekt stambene četverokatnice i Građevinska dozvola za prizemnu zgradu iz 1921. godine.²⁰

Sagledavajući postav planirane stambene najamne zgrade Radnić unutar Schürmannova plana iz 1925. godine (Sl. 4.), razvidno je kako je planirana na građevnoj čestici u središtu gradskog predjela Dobri koji je izgrađen obiteljskim kućama i koji okružuju dvije gradske ulice (današnje Slaviceva ulica s istoka i Ulica sv. Ćirila i Metoda sa zapada), a koje izravno povezuju srednjovjekovnu jezgru i Palaču s planiranim velikim trgom u srcu budućeg Splita.²¹ Gradnja zgrade Radnić planirana je u razdoblju između 1920. i 1921. godine, dok je Schürmannov plan donesen tek 1925. godine pa se može pretpostaviti kako je Općinsko vijeće na čelu s gradonačelnikom Ivom Tartagliom privremeno ograničilo gradnju na promatranju čestici dok se ne usvoji primjeren

regulacijski plan. Naime postojala je urbanistička dvojba o probijanju nove prometnice u produžetku današnje Bihacke ulice do današnje Kavanjinove ulice, koju je Plan trebao razriješiti (ista dvojba postoji i danas!), te dvojba o tipologiji nove gradnje uz buduću prometnicu (obiteljske kuće ili gradski blokovi?).

Promatrajući gradski predio Dobri i njegovu rahlu graditeljsku strukturu u smjeru od Palače prema sjeveru, razvidno je kako je u neposrednoj blizini građevne čestice bio smješten niz već izgrađenih secesijskih dvokatnih obiteljskih vila autora Petra Senjanovića poput vile Smodlaka (Kliška 13, 1906.), vile i najamne zgrade Antičević (Bihacka 12 i 14, 1910.-1912.), vile Sabioncello (Bihacka 10, 1913.), i vile Galetović (Slaviceva 42, 1913.), dok su nešto dalje i sjevernije smještene jednokatne – vila Lete (Lička 8b, 1913.) i vila Manola (Lička 8a, 1915.) istog autora.²² Godine 1922. Kamilu Tončić u neposrednoj blizini građevinske čestice u vlasništvu Mate Radnića

¹⁷ Brojni su Splićani, po tradiciji i uzoru na Mletke, još od 18. st. gradili ljetnikovce u Splitskom polju i okolici grada, na svojim imanjima [Božić-Buzančić, 1966: 279]. „Stambena zgrada – kamena kuća za političara i književnika Antu Tresića-Pavičića projektirana je koncem 20-ih godina (Josip Kodl).“ [PLEJČIĆ, 2003: 167]. „Negdje koncem dvadesetih godina projektirao je kamenu kuću za političara i književnika Antu Tresića-Pavičića... Zamjenici (članova ocjenjivačkog suda za natjecaj za Generalni plan regulacije Meja 1931. godine) su bili ing. Mirko Karlovac, Marin Marasović, graditelj, Ante Tommaseo, profesor, Mate Radnić i Andrija Stipinović.“ [PIPLOVIĆ, 1987: 53, 101]. „Godine 1920. općina je provela cestu uz more“ (op.: gradski predio Meje). [PIPLOVIĆ, 2001: 146-147]. Gospodin Radnić posjedovao je zemljišnu česticu (na njoj se nalazi današnja kuća Tresić-Pavičić) u blizini čestice kipara Ivana Meštrovića na gradskom predjelu Meje. Nastojanje i nagovaranje splitskih težaka s ciljem odvajanja dijela zemljišta za izvedbu zajedničkog puta na Mejama Radnića predstavlja kao promotora urbanizacije Meja. U arhivu I. S. čuvaju se i fotografije obitelji Radnić ispred ladanjske kuće snimljene u ljetu 1928. godine, a obitelj se seli u Zagreb tek 1931. godine. Stoga je vjerojatnije pretpostaviti kako je Kodl projektirao kuću Tresić-Pavičić tek početkom 1930-ih.

¹⁸ Gospodin Ljubo Karaman napisao je još 1921. godine dokument o zaštiti povijesne jezgre, koji je usao u sastav natjecajne dokumentacije iz 1923. godine za novi Regulatorni plan Splita, a koji je načinjen na temelju „ankete zanimanih faktora i vlasti u svrhu da se sporazumno utanače smjernice za izradu regulacionog plana za grad Split“ – provedene u ljetu 1921. [MKRH-a; BULIĆ, KARAMAN, 1921: 24-26; TUŠEK, 1994: 39]

¹⁹ Braća Ante i Lovro Radica izveli su nekoliko vila na Marjanu na današnjem Marjanskom putu (nekad Ivanovićeve ulice). Ante je bio angažiran na izgradnji novog krila zgrade Zadružnog saveza. Izveo je oko 130 objekata u Splitu i okolici. Roden je 1867. u Splitu, a umro je 1942. u Ljubljani. Josip Lete izvodio je građevinske radove na vlastitoj vili 1913. godine. Roden je 1874. u Splitu, a ispit zidarskog majstora položio je 1915. u Zadru [KEZIĆ, 1991: 46, 75-76]. „U isto je vrijeme na Dobrome (1923.), na uglu Svačićeve i Kninske ulice, Građevinsko poduzeće Lete i Radica radilo kamenu dvokatnu zgradu.“ Piplović spominje uređenje ducana Cvitanic u Marulićevoj ulici, gdje se dopušta izvedba neobaroknih vrata na koljeno: „Radovi su upravljali A. Radica i J. Lete.“ [PIPLOVIĆ, 1991.b: 160; PIPLIĆ, 2008: 73, 221]

²⁰ Arhiva I. S.

²¹ Po prvome poslijeratnom popisu stanovništva, napravljenom 1921., još je uvijek prisutna podjela na građane

započinje gradnju svoje secesijske obiteljske kuće (Slavičeva 44).²³ Sve navedeno ukazuje na odabir tipologije obiteljskih vila s predvrtovima na periferiji, izvan gradskog središta koje podrazumijeva samo srednjovjekovnu jezgru, a što se oslanja na tradiciju izgradnje ljetnikovaca u Splitskom polju još od 18. stoljeća.²⁴

Promatrajući gradski predio Dobri i Senjanovićevo graditeljsku strukturu, počevši od trokatne uglovnice Zadržnog saveza (Livanjska 5 – Bihačka 1, I. faza 1912.-1914., II. faza 1916.-1918.) na istoku do trokatne zgrade Katunaric na zapadu (Zrinjsko-Frankopanska 10, 1913.) kod staroga Hajdukova placa, te analizom Regulacionog plana iz 1914. godine (Sl. 3.), razvidno je kako se odavno planirao i probaj kroz Kavanjinovu i Manderovu ulicu do Bihačke, praćen novim zgradama nešto veće visine.²⁵ Takva gradnja, kako je već rečeno, priziva novu urbanu morfologiju bloka, posve suprotnu tradicionalnoj tipologiji obiteljskih vila s predvrtovima.²⁶

u gradskoj jezgri i na one u predgradima (Dobri, Lucac, Varos) koji su živjeli od poljoprivrede. [MACHIEDO MLADINIC: 2001: 60]. Zanimljivo je kako promatrana građevinska cestica u „neposrednoj blizini“ grada urasta u najuži gradski prostor. Cestica je zabilježena još u davnim katastrima i vlasničkim listovima. Prema „Vlasničkom listu“ i raspodjeli iz 1885. godine, cestica u vlasništvu Simeona Rossignolija (Ugovor o kupnji od 25.1.1860.) se dijeli nakon njegove smrti bez oporuke i nasljeđuju ga djeca. Tijekom razdoblja od 3.9.1902. do 30.12.1905. splitski trgovci Doimo Savo i Pietro Illich postupno otkupljuju zemljište od nasljednika. No, nakon smrti Pietra Illicha njegov sin i nasljednik Nicolo, zajedno s Dujmom Savo, prodaju zemljište 19.10.1911. godine poduzetniku Mati Radnicu. Radnic 9.3.1920. godine dokupljuje još jedno susjedno zemljište kako bi oblikovao dovoljno veliku građevinsku cesticu. Izvodi iz „Vlasnicke knjige“ nalaze se u privatnoj arhivi dr. Petra Slapničara. U razdoblju od 1902. do 1911. kuća koja se nalazila na promatranoj cesti bila je u najmu i u njoj je stanovao biskup Palunko (s otoka Šipana), koji je služio kao pomoćni biskup triju onovremenih biskupa.

22 Petar Senjanović je nakon studija u Beču radio na projektiranju i izgradnji austrijskih državnih željeznica (1899.-1913.) u Dalmaciji i Tirolu. U Splitu se javlja s realizacijama nakon 1910. Grad Split zadužio je iznimnim radom na izradi prvoga Regulacijskog plana Splita iz 1914., na izradi programa međunarodnog urbanističkog natječaja i posljedično na provedbi Schürmannova Regulacionog plana iz 1925. [KEZIC, 1991: 41-43, 70-77, 117-118; PLEJIC, 2007: 118-142] Vila Lete i vila Manola danas su predviđene za rušenje, kao i niz drugih secesijskih vila u Splitu, potvrđujući nedostatak svijesti za kontinuitet građanske kulture u doba prvobitne akumulacije kapitala.

23 Kamilu Tončić je zajedno s inženjerom Karelom Benesom iz Praga (boravio u Splitu 1921.-1924. kao profesor strukovnog risanja i nauke o konstrukcijama pri Obrtnoj školi) projektirao svoju obiteljsku vilu. [KEZIC, 1991: 47, 118-120; PLEJIC, 2003: 90]

24 Vidi bilj. 15. i 17.

25 PIPLOVIC, 2008: 28

26 U tom kontekstu zanimljivo je zapažanje R. Plejica: „Iza 1929. godine ekonomska kriza prisilila je mladu državu na promjenu stambene politike: od ranijeg podržavanja vrtnih gradova srednje klase počela su se graditi naselja kolektivnog stanovanja s malim stanovima.“ [KEZIC, 1991: 94-95, 132-133; PLEJIC, 2003: 41; PLEJIC, 2007: 132-133]

27 Predgrade Dobri, nazvano tako zbog brojnih izvora pitke vode, dugo je bilo samo polje, a počelo se izgrađivati tek nakon 1910. godine.

28 PLEJIC, 2003: 128, 140, 145-146



SL. 4. SCHÜRMANNOV PLAN IZ 1925.
FIG. 4 SCHÜRMANN'S PLAN FROM 1925

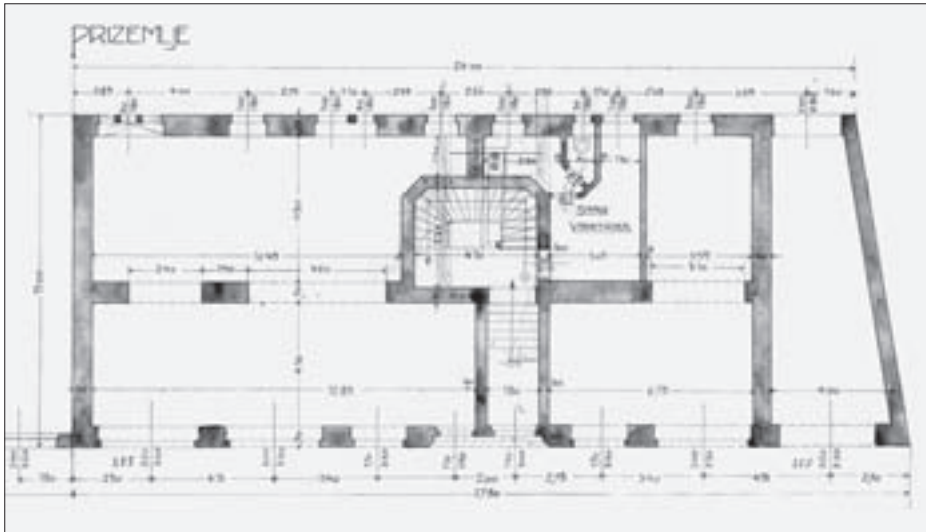
Dakle, na trasi moguće prometnice i potezu rušenja, s jedne se strane nalaze postojeće obiteljske vile i male težačke kamene kuće bez osobite povijesne vrijednosti (izuzev ljetnikovca Radovčić),²⁷ a s druge strane imamo teznju za izgradnjom gradskih blokova. Senjanović, kao vodeći gradski planer, našao se razapet kao Buridanovo magare između vlasničkih interesa svojih investitora i osobne ideje o gradu. Stoga je, doista, samo netko sa strane – vanjski, nepristran, a putem javnoga međunarodnog natječaja – mogao odlučiti kako i kojim će se smjerom grad ipak razvijati.

Sve navedeno dodatno objašnjava zašto je poduzetnik Radnic bio prisiljen privremeno odustati od izgradnje svoje najamne zgrade i zadovoljiti se izgradnjom prizemne zgrade prema Građevinskoj dozvoli iz 1921. godine. Naime vlasnici okolnih izgrađenih obiteljskih kuća nisu željeli visoke zgrade u neposrednoj blizini svojih posjeda. Samo je nova vizija grada, s novom tipologijom gradskog bloka, nametnuta izvana, mogla pokrenuti nove urbane procese u Splitu. Trebalo je sačekati donošenje novoga regulacijskog plana, za koji se silno zalozio novi naraštaj gradskih arhitekata koji su se nakon položenoga diplomskog ispita vratili iz Praga početkom 1920-ih godina: Celic, Kaliterna i Kodl (Žagar i Ivačić uspjeli su diplomirati prije rata).²⁸

NACRTI KUĆE RADNIC

RADNIĆ HOUSE DESIGNS

Prema pronađenim crtežima tlocrta, planirana stambena zgrada Radnic imala je gotovo pravokutan tlocrt s malim odstupanjem k



SL. 5. A. RADICA: TLOCRT PRIZEMLJA PLANIRANE STAMBENE NAJAMNE ZGRADE RADNIĆ, 1920.-1921.

FIG. 5 A. RADICA: UNEXECUTED GROUND-FLOOR PLAN, RADNIĆ RESIDENTIAL RENTAL BUILDING, 1920-1921

obliku trapeza uza slijepo, južno pročelje (Sl. 5. i Sl. 6.). Najduže, glavno zapadno pročelje planirano je u dužini od 27,80 m, a istočno dvorišno pročelje u dužini 26 m. Zgrada je imala ujednačenu planiranu širinu od 11 m. Os postavljena poprečno na duža pročelja zgrade rezultirala je simetričnim rasporedom sadržaja na svim razinama zgrade.

Tlocrt prizemlja sadržavao je dva poslovna prostora postavljena obostrano oko glavnog ulaza smještenog u središnjoj osi pročelja, te stan vratara uz jugoistočni ugao stubišnog prostora, orijentiran na unutrašnje dvorište (Sl. 5.). Glavni je ulaz, preko izduženoga pristupnog hodnika, postavljenog okomito na glavno pročelje zgrade, vodio do uskog hodnika paralelnog s jednokrakim zavojitim stubištem smještenim u sredini zgrade. Unutrašnjem dvorištu pristupalo se pješački i kolima kroz vežu koje su se otvor i ograda nalazili na krajnjem rubu glavnoga, zapadnog pročelja. Veža se protezala cijelom dužinom južnoga, slijepog pročelja zgrade.

Tlocrti I. i II. kata sadržavali su po dva trosobna stana, zrcalno postavljena po središnjoj osi, postavljenoj poprečno na glavno, zapadno pročelje (Sl. 6.), slično kao i u obližnjim višekatnicama – zgradi Jelaska (Trg Gaje Bulata 6, 1911.), zgradi Jelaska (Svačićeva 5, 1904.) te zgradi Kukoč (Svačićeva 18, 1905.).²⁹ Stanovima se pristupalo preko uskoga zajedničkog hodnika i jednokrakoga zavojitog stubišta smještenog u sredini zgrade, tek nešto bliže istočnom dvorišnom pročelju. Jednokrako zavojito stubište, kojega se i donji i gornji dio sa po tri ili više stuba izvijaju prema paralelno postavljenom zajedničkom hodniku, predstavlja sveprisutan model racionalizacije javnog prostora stambene zgrade u Splitu iz razdoblja planiranja zgrade Radnić pa takvo stubište nalazimo i u mnogim dru-

gim zgradama sagrađenim u neposrednoj blizini – zgradi Kukoč, kući Ferić (Manderova 42, 1910.) i zgradi Katunarić-Markovina (Kavanjina 5, oko 1910.).³⁰ Naime zbog iznimno malih cestica pri užem povijesnom gradskom središtu, kao i tradicije takozvane filigranske gradnje u Palaci i težackim predgradima Varos i Lučac, graditelji su od početka projektiranja brinuli o uštedi svakoga kvadratnog metra, što je rezultiralo uskim zavojitim jednokrakim stubištima.

Stanovi I. i II. kata organizirani su oko dugoga i uskoga središnjeg hodnika, paralelnog s dužim pročeljima zgrade, oko kojeg su obostrano planirani nizovi prostorija poput onovremenih stanova kakve se može vidjeti u okruženju povijesne jezgre u – zgradi Arbanasić (Čulica dvori 4, 1906.), zgradi Trumbić (Pojišanska ulica 14, 1911.), zgradi na Šperunu (Tomica stine 1, 1910.-1914.) te obližnjoj zgradi Kukoč.³¹ Dvije veće sobe i blagovaonica, međusobno još povezane vratima, orijentirane su na glavno zapadno pročelje. Sobe se razlikuju prema načinu otvaranja na pročelju; središnja je soba proširena na prostor trostranog erкера dobila tri uska dvokrilna otvora (širine 80 cm bočni i širine 90 cm središnji prozor, visine 170 cm), dok je krajnja soba u neposrednoj blizini susjednog stana otvorena s dva klasična dvokrilna otvora veličine 110×170 cm. Blagovaonica se trifornim otvorom prozor-vrata-prozor prema zapadu širi na prostor polukružne loggie (dva otvora veličine 90×170 i jedan otvor veličine 90×260 cm) te se trodijelnim prozorom 140×170 cm otvara prema sjeveru. Kuhinja, sprema, manja soba, sobica služavke, wc i kupaonica orijentirane su na unutrašnje dvorište. Soba služavke i wc otvoreni su jednostrukim prozorima veličine 60×170 cm, a kupaonica i mala soba imale su otvore 100 (110) × 170 cm. Kuhinja se trifornim otvorom prozor-vrata-prozor širi prema istoku na prostor plitke loggie (dva otvora veličine 80×170 i jedan otvor veličine 80×260 cm) te se trodijelnim prozorom 140×170 cm otvara prema sjeveru.

Tlocrti stambene četverokatnice Radnić upotunjeni su skicom ili čak prerisom glavnoga ulaznog pročelja, koja, na žalost, nije datirana ni potpisana (načinjena je na tankom i prozirnom papiru za skiciranje, Sl. 1.). Glavno

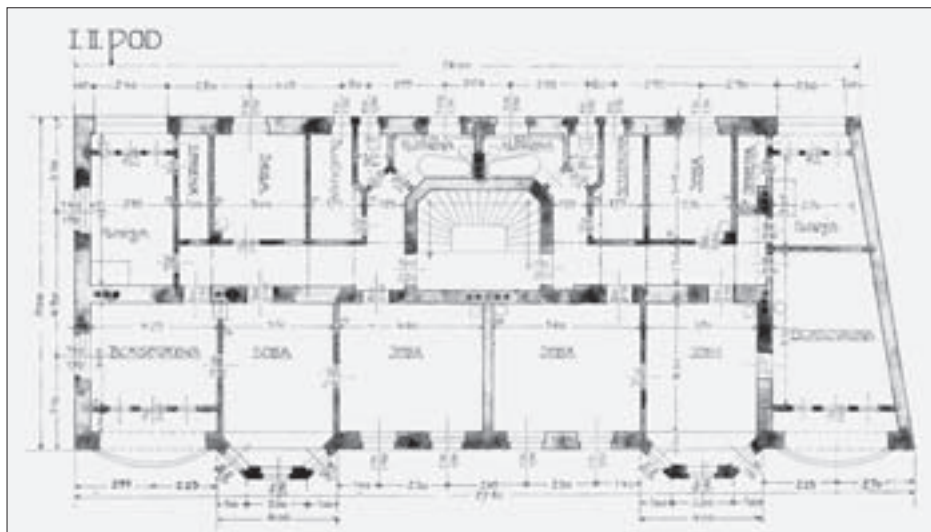
²⁹ Podjela tlocrta na dva manje-više zrcalno organizirana stana prisutna je i na kući Plazibat (Podgorska 1-3, 1910.), kući Trumbić i kući Giovanelli (Senjska 59, 1909.). [KEZIĆ, 1991: 86, 92-93, 113, 126, 128, 133]

³⁰ Detalj racionalizacije kroz izvedbu jednokrakoga zavojitog stubišta prisutan je u većini kuća izgrađenih u Splitu u razdoblju od 1900. do Drugoga svjetskog rata: kuća Markovina (Ban Mladenova 17, 1904.), kuća Luscio (Bregovita 10, do 1910.), kuća Radica (Marjanski put 7, oko 1910.), kuća na Manušu (Čulica dvori 1, 1906.), kuća Smodlaka (Kliška 13, 1906.) i kuća Trumbić. [KEZIĆ, 1991: 64, 67, 79, 84, 88, 91, 92, 97, 128]

pročelje prema zapadu protezalo se od vrt-nog ulaza u dvorište nekadašnje kuće Rossignoli pa sve do postojeće kamene prizemne kuće u vlasništvu obitelji Mladinić.³² Skice preostala tri pročelja nisu pronađene pa se može pretpostaviti kako je prikaz zapadnog pročelja samo začetak ideje o izgledu planirane zgrade, ali ne i konačno rješenje. Nadalje, kako je na tlocrtima južno pobočno pročelje posve zatvoreno, može se pretpostaviti da je zgrada planirana kao dio budućega gradskog bloka s tri slobodna pročelja (glavnim, sjevernim i dvorišnim pročeljem) te jednim slijepim pročeljem, što je brizljivo smješta u okvire Senjanovićeve Regulatornog plana iz 1914., ali i kasnijeg Schürmannova plana iz 1925. godine.

Skica zapadnog pročelja prema Ćiril-Metodovoj ulici raščlanjena je nizom dekorativnih elemenata (Sl. 1.). Temeljna ploha pročelja razdijeljena je po vertikali dvama jednostavnim i tankim razdjelnim vodoravnim vijencima pravokutnog profila (nad prizemljem i nad drugim katom), a po horizontali dvjema vertikalama erкера, smještenim uz rubne loggie sa svake strane pročelja. Ovršena je mansardom nad kojom se diže četverostrešno krovšte raščlanjeno središnjim istakom s glatkim krovnim vijencem i pokriveno crijepom. Prizemlje zapadnog pročelja planirano je iz kamenih klesanaca, dok su gornji katovi vjerojatno bili planirani u glatkoj žbuci. Stilski pročelje predstavlja čestu i karakterističnu mješavinu bečke secesije i historicizma s regionalnim obilježjima u Splitu. Izrazito oblikovanje jasno se nadovezuje na oblikovanje obližnje zgrade Zadružnog saveza u Bihackoj ulici (autor inž. Petar Senjanović, voditelj gradnje inž. Ante Radica, 1914.-1918.).³³

U visini prizemlja nailazimo na obilježja historicističke arhitekture: krupni kameni klesanci, neobarokni segmentni lukovi nad otvorima, načinjeni iz uglacanog kamena (prema rukovanje različitom vrstom i obradom kamena navodi na secesiju), te završetak prizemlja podcrtan tankim i jednostavnim razdjelnim vodoravnim vijencem pravokutnog profila (Sl. 7. i 9.). Tanak vijenac pravokutne profilacije javlja se na većini kuća iz tog razdoblja poput obližnjih: zgrade Jelaska, zgrade Katarčić-Markovina i zgrade Kukoc.³⁴



Dvokrilna drvena kasetirana vrata glavnog ulaza u stambeni dio zgrade smještena su uz središnju os pročelja prema zapadu. Upravo takva vrata nalazimo na obližnjoj zgradi Juras (prije kuća Matković, Svačićeva 7, 1927.), ali i na zgradi u Sinjskoj 1 iz 1914. godine nepoznatog autora.³⁵ Vratnice su predviđene s ukupno osam kasetnih polja, po četiri na svakom krilu, te s lunetom nadsvijetla koja je karakteristično podijeljena vertikalnim rešetkama. Simetrično na os postavljen je prema sjeveru i prozor susjednoga poslovnog prostora, što zajedno s glavnim vratima čini neobarokni motiv otvora 'na koljeno', karakterističan za splitske trgovine užega povijesnoga gradskog središta.³⁶

Ponovno simetrično na središnju os pročelja postavljena su i vrata ulaza u poslovne prostore s karakterističnim 'S' rukohvatima. Upravo takvo secesijsko oblikovanje detalja rukohvata vrata poslovnih prostora, kao i detalja nadsvijetla s vertikalnom rešetkom glavnih ulaznih vrata, pojaviti će se i na vratima koja je inž. Senjanović godinu-dvije kasnije, zajedno s Prosperom Čulicom, dao izraditi za reprezentativan pristup Marjanskom stubistu iza hotela „Ambasador“ (danas trafostanica br. 23, Trumbićeva obala, 1920.-1922.).³⁷

'Izlozi' poslovnih prostora u prizemlju ponavljaju postav simetričan na os pročelja. Imaju karakterističnu trodijelnu podjelu na prozore s drvenim kasetiranim parapetima u dnu otvora. Podjela otvora na tri dijela najavljuje ritam trifornih otvora po vertikalnoj osi na erkerima viših katova.

Rubno postavljenom otvoru veže na južnom dijelu zapadnog pročelja, simetrično na središnju os zapadnog pročelja postavljen je još jedan otvor na sjevernom dijelu, a s karakterističnom tripartitnom podjelom prozor-vrata-prozor i s karakterističnim 'S' ruko-

SL. 6. A. RADICA: TLOCRT I. I II. KATA PLANIRANE STAMBENE NAJAMNE ZGRADE RADNIC, 1920.-1921.

FIG. 6 A. RADICA: UNEXECUTED FIRST- AND SECOND-FLOOR PLANS, RADNIC RESIDENTIAL RENTAL BUILDING, 1920-1921

31 KEZIC, 1991: 88, 92, 125, 128

32 Arhiva I. S.

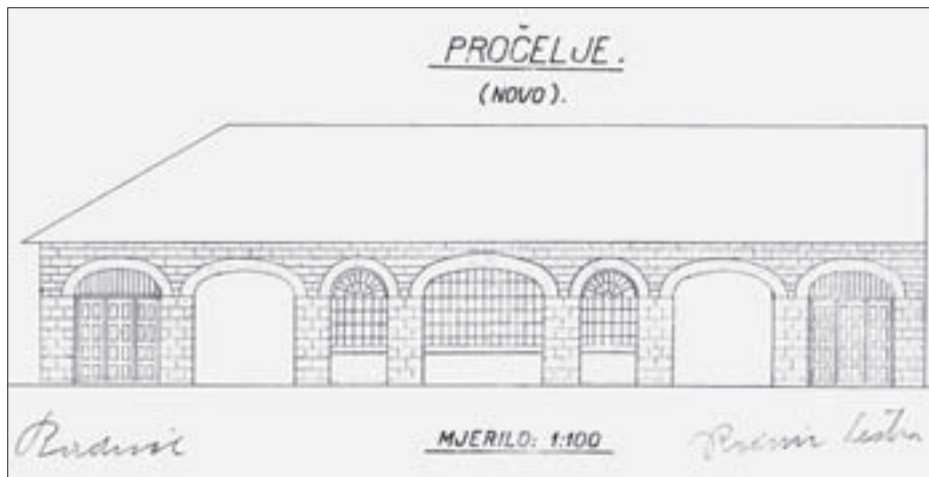
33 KEZIC, 1991: 94-95; KEZIC, 2007: 132-133

34 Upravo takav vijenac kutne profilacije nalazi se i na mnogim onovremenim zgradama – kući Marasović (Dražanac 6, 1911.), kući Strigo (Starčevićeva 2, ?), Jadranskoj banci Bruna Bauera (Obala Hrvatskog narodnog preporoda 10, 1912.) i kući Kezić (Vrh Luća 5, 1910.). [KEZIC, 1991: 83, 107, 120, 122, 127-128, 130]

35 KEZIC, 1991: 116

36 MKRH-a; BULIĆ, KARAMAN, 1921: 24-26; TUŠEK, 1994: 39

37 PLEJIC, 2007: 123-124



SL. 7. A. RADICA: IZGLJED ZAPADNOG PROČELJA IZ GRAĐEVINSKE DOZVOLE, 1921.
FIG. 7 A. RADICA: WEST FAÇADE FROM THE BUILDING PERMIT, 1921

hvatom.³⁸ Ovaj trodijelni otvor također najavljuje ritam trifornih otvora po vertikalnoj osi na loggiama viših katova.

U visini prvog i drugog kata (poda) vertikalno se ističu dva trostrana erкера postavljena simetrično na središnju os pročelja, smještena pokraj rubno postavljenih loggia. Secesija se očituje po produljenju erкера duž vertikalne osi u visini dva kata. Svojim oblikovanjem prizivaju erkere smještene na *piano nobile* istočnog pročelja zgrade Zadrurnog saveza (1912.-1914.) ili na *piano nobile* sjeverozapadnog pročelja kuće Katunarić koje je projektirao inž. Senjanović.³⁹ Znakovito je kako se navedeni erkeri nalaze upravo na uglovnica kojima povezivanje otvara spajanje Kavanjinove i Bihacke ulice probijem Manderove ulice, a prema Senjanovićevu Regulatornom planu Splita iz 1914. godine, što je trebalo uspostaviti okvir za novo mjerilo gradskog predjela Dobri kojem je trebala pripadati i kuća Radnić.⁴⁰

Postavom dvaju erкера na zgradi Radnić, ostatak pročelja podijeljen je na tri polja. Središnje polje u visini prvog i drugog kata podijeljeno je s četiri prozorske osi. Prozori su secesijski i 'senjanovičevski' urezani u platno pročelja; nema drugog isticanja okvira otvora osim jednostavno profilirane kamene klupčice.⁴¹ Osi preostala dva rubna polja pročeljnog platna omekšana su s po jednom loggiom na svakom katu. Secesija se očituje po povezivanju i raščlambi oblikovanja loggia po vertikalnoj osi, odnosno u detalju profilacije ogradnih parapeta s plitko urezanim kasetama. Takva udubljena kasetna polja poznata su s obližnjih Senjanovićevih radova, kao što su vila Galetović i kuća Katunarić, te s kuće Markovina (Ban Mladenova 17, 1904.) i kuće Galosso u izvedbi bruce Radica (Marjanski put 21, 1916.).⁴²

U visini trećeg kata (poda), gdje erkeri donjih katova prelaze u balkone, glavna ravnina pročelja zgrade određena je s pet izmjena raz-

ličity grupa otvora. Na oba ruba zapadnog pročelja ponavlja se motiv iz prizemlja – po jedan neobarokni luk nad otvorom loggie na svakom kraju. Takav plitki luk nad loggiom ili otvorom javlja se na velikom broju kuća ili objekata koje je projektirao inženjer Senjanović: Marjansko stubište, zgrada Zadrurnog saveza i vila Galetović.⁴³ Sličan motiv vertikalnog povezivanja otvora koji završava plitkim lukom nalazimo i na obližnjim zgradama u Zoranicevoj ulici 8 i u Ulici Ljudevita Posavskog 17. Pokraj rubno postavljenih loggia, a simetrično raspoređenih u odnosu na središnju os pročelja, otvaraju se prema balkonima nad erkerima dvije grupe trifornih otvora s naznakom složene secesijske podjele na manje ostakljene površine.⁴⁴ Središnji dio pročelja zauzimaju četiri dvokrilna prozora, posve jednaka onima na dvama nižim katovima.

Nad jedinstvenim zidnim platnom zapadnog pročelja, ovršenim vijencem pravokutnog profila, diže se mansarda. Niz od sedam parova stupova s dorskom profilacijom kapitela postavljen je nad središnjim dijelom horizontalnog vijenca. Razmaci između stupova nisu jednake širine kako bi se postivale osi otvora na nižim katovima. Stupovi nose širok glatki vodoravni vijenac poput onoga na obližnjoj zgradi Jelaska u Svačicevoj 5. Nad vijencem iznad stupova nalazi se trostrani istak krovišta koji sa stupovima i vijencem čini loggiu mansarde. Motiv je preuzet sa zgrade Arheološkog muzeja (Friedrich Ohmann i August Kirstein, Zrinjsko-Frankopanska 25, 1912.-1914.) i uglovnice prema putu Marjana (Matoseva 9, 1914.).⁴⁵ U dubini loggie ostali su natkriti jednaki otvori mansarde: četiri nad središnjim dijelom zapadnog pročelja i po jedan, simetrično raspoređen u odnosu na središnju os pročelja, u dijelu nad erkerima/balkonima nižih katova. Postav otvora slijedi osi otvora na nižim katovima.

Konačno, oba ruba pročelja mansarde usitnjena su trifornim otvorima za koje možemo pretpostaviti da su, kao i na nižim katovima, zamišljeni u ritmu prozor-vrata-prozor. Trifor-

³⁸ Takvi se 'S' rukohvati javljaju na zapadnom krilu Prokurativa (G. B. Meduna, Bana Jelacića 2, 1864.-1865.) i na vratnicama prodavaonica u Domalđovoj ulici. [STAGLIČIĆ, 2000: 234; PIPLOVIĆ, 2008: 77]

³⁹ Karakteristični poligonalni erkeri skošenih pobočnih stranica javljaju se na velikom broju projekata i realizacija inženjera Petra Senjanovića: kuća Tudor (Marjan, 1908.), zgrada Zadrurnog saveza, kuća Katunarić i kuća Galosso (Marjanski put 21, 1916.). [KEZIC, 1991: 94, 82, 132-133; KEZIC, 2007: 132-133, 136, 140; PLEJIC, 2007: 121]

⁴⁰ Temu erкера u bečkoj secesiji intenzivno otvara kuća Stoclet u Bruxellesu (1905.-1911.) Josefa Hoffmanna. [HITCOCK, 1987: 471]

⁴¹ Prozori urezani u platno pročelja zaštitni su znak Adolfa Loosa. Urezani prozor s držacem za cvijeće razvijen je kako na stambenim zgradama poput glasovite kuće Scheu (1912.) tako i na zgradama poput zgrade Goldman & Salatsch (1910.-1911.) u Beču. [CURTIS, 1996: 141; HITCOCK, 1987: 473-474]

ni otvori dodatno su usitnjeni gustom secesijskom podjelom na manje ostakljene površine poput prozora koje je inž. Senjanović projektirao na pročelju restorana na Marjanu (danas Prirodoslovni muzej, Kolombatovicevo šetaliste 2, 1914.) ili na pročelju zgrade Zadružnog saveza.⁴⁶ Na temelju izgleda krovišta nad mansardom može se zaključiti da su kamene konzolice trebale nositi dio vijenca nad trifornim otvorima na rubovima pročelja. Konzolice su motiv koji nalazimo na mnogim Senjanovićevim kućama (vila Lete, vila Smodlaka, zgrada Katunarić, zgrada Zadružnog saveza), ali i na kućama drugih autora poput Bauera (Jadranska banka, 1912.) ili Tončića (kuća Savo, Mihovilova širina 3, 1907.), pa čak i na zgradi u Sinjskoj 1.⁴⁷ Međutim, kako završni vijenac nad loggiom teče ravno, bez prekidanja, do rubova pročelja, moguće je pretpostaviti da su pred trifornim otvorima planirane izvedbe drvenih pergola poput onih koje je inž. Senjanović projektirao uz kuću dr. Tudora na Marjanu (1908.) ili na mansardi zgrade Zadružnog saveza ili uz restoran na Vrhcu Marjana (danas Prirodoslovni muzej, 1914.).⁴⁸

RASPRAVA I ZAKLJUČAK

DISCUSSION AND CONCLUSION

Osim tlocrta stambene četverokatnice Radnić, upotpunjenih ručno crtanom skicom glavnoga ulaznog pročelja, u privatnoj arhivi obitelji Slapničar nalazi se i naknadno načinjena Građevinska dozvola za prizemnu zgradu iz 1921. godine, koju potpisuju inženjer Ante Radica i zidarski majstor Josip Lete (Sl. 7. i 8.). Arhitektonski rukopis na nacrtima za prizemnicu iz Građevinske dozvole posve je jednak rukopisu na nacrtima za četverokatnicu, što ukazuje na to da ih je u istom razdoblju napravila ista osoba. Korštena je ista vrsta i format papira, jednake boje tuša, a brojevi i slova na nacrtima jednakog su oblika. Građevnu dozvolu za prizemnicu iz 1921. godine potpisuje inž. Ante Radica te se analogijom može

⁴² KEZIC, 1991: 64, 82, 117, 132-133

⁴³ KEZIC, 2007: 124, 132-133, 135; PLEJIC, 2007: 124

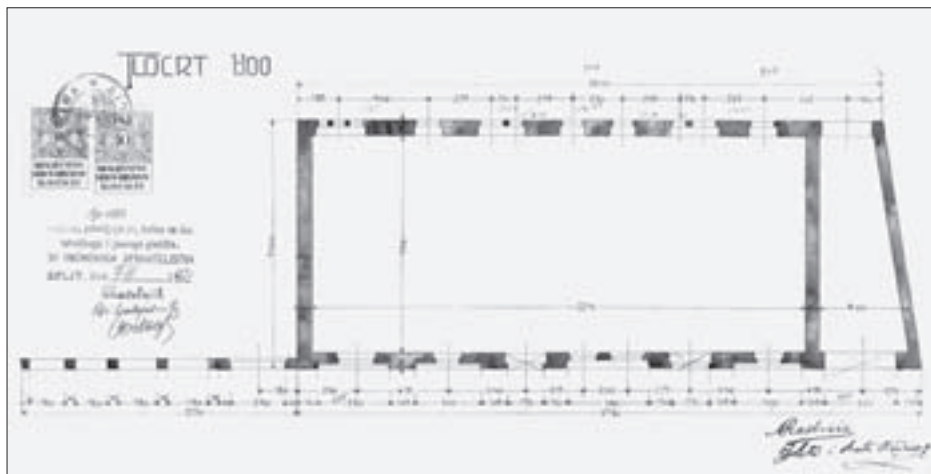
⁴⁴ Trostruki (triforni) otvor u ritmu prozor-vrata-prozor javlja se na većini kuća ili zgrada koje je projektirao inž. Senjanović: vila Antičević, najamna stambena zgrada Antičević, restoran na Vrhcu Marjana i zgrada Zadružnog saveza. Nešto jednostavnijim trodijelnim otvorima koristi se i arh. Bruno Bauer kod projektiranja Jadranske banke. [KEZIC, 1991: 72-73, 94, 122-123, 132; KEZIC, 2007: 128, 132-133]

⁴⁵ KEZIC, 1991: 136-137

⁴⁶ KEZIC, 1991: 131-132; KEZIC, 2007: 138

⁴⁷ KEZIC, 1991: 75-76, 94, 104-105, 123, 133; PIPLOVIC, 1991.a: 25-29, 58-61

⁴⁸ Pergola se javlja uz većinu kuća ili nad balkonima i terasama zgrada koje je projektirao inž. Senjanović, kao npr. na kući dr. Tudora, restoranu na Vrhcu Marjana i zgradi Zadružnog saveza. [KEZIC, 1991: 95, 132; KEZIC, 2007: 132-133, 138; PLEJIC, 2007: 121]



zaključiti kako je upravo Radica autor nacrtu za četverokatnu stambenu zgradu Radnić.

Autorstvo inženjera Radice moguće je potvrditi i usporedbom niza planiranih detalja u tlocrtima i na skici zapadnog pročelja s njegovim dotadašnjim radovima. Stanovi nacrtani u tlocrtima funkcionalno su organizirani poput stanova u kući Jelaska (Trg Gaje Bulata 6, 1911.), koju je projektirao prof. Juraj Botić, a gradio inž. Radica. Karakteristična loggia s parapetom kao udubljenom pravokutnom kasetom nad kojom se nalazi naglašen pravokutni profil klupčice prisutna je već u ranim radovima inženjera Radice na kući Markovina (Ban Mladenova 17, 1904.). Jednokrako stubište posve je jednako stubištu izvedenom u kući zidarskog majstora Lovre Radice, koju je projektirao njegov brat, inž. Ante Radica, na sjevernom obronku brda Marjan (Marjanski put 7, 1910. –?). Konačno, usporedba između prikaza na skici zapadnog pročelja, pronađenoj uz tlocrte kuće Radnić, i izgleda upravo u to doba dovršenog sjevernog krila obližnje zgrade Zadružnog saveza u Bihackoj ulici (autor inž. Petar Senjanović, voditelj gradnje inž. Ante Radica, 1914.-1918.), kao i usporedba s drugim projektima inž. Senjanovića, potvrđuju autorstvo Radice, ali ukazuju na izravan i neupitan Senjanovićev utjecaj.

Inž. Radica dosljedno primjenjuje sve elemente 'senjanovićevskog' arhitektonskog rukopisa kroz, za Split čestu i karakterističnu, mješavinu bečke secesije i zakašnjelog historizma s regionalnim obilježjima. Prizemlje je sazidano na tradicionalan način od kamena. Plitak razdjelni vijenac od rustikalnih klesanih kamenova, koji dijeli zidno platno cijele zgrade na prizemlje i plohu gornjih katova, odlika je prethodnoga neorenesansnog eklekticizma. Secesija je razvidna kroz vertikalno povezivanje elemenata pročelja, kao i kroz snažno oblikovanu plastiku pročelja. Pratimo je kroz dvije vertikale erкера, ali i kroz dvije vertikale povezanih loggia uz rubove pročelja

SL. 8. A. RADICA: TLOCRT PRIZEMLJA IZ GRAĐEVINSKE DOZVOLE, 1921.

FIG. 8 A. RADICA: GROUND-FLOOR PLAN FROM THE BUILDING PERMIT, 1921

SL. 9. IZVEDENO STANJE PREMA GRAĐEVINSKOJ DOZVOLI, 2005.

FIG. 9 RADNIC HOUSE BUILT ACCORDING TO THE PLANS FROM THE BUILDING PERMIT, 2005



koja završavaju plitkim lukom te kroz izbjegavanje plošnosti oblikovanjem istaka erkera i polukružnih balkona. Prisutna je i u načinu obrade otvora prizemlja, u detaljima drvenarije i bravarije ulaznih vrata u poslovne prostore i ulaza u samu zgradu. Očituje se u krhkim vijencima koji rube parapete pokraj njih loggia na drugom i trećem katu, parapetima balkona nad završetkom erkera i na mansardi, jednako kao i na jednostavnim tankim kamenim klupcima pod karakterističnim prozorima urezanim u zidno platno središnjeg dijela zapadnog pročelja. Karakteristično izmiješana arhitektonska kompozicija gotovo bi se mogla pripisati autorskom rukopisu inž. Petra Senjanovića, kada na nacrtima za građevnu dozvolu iz 1921. godine ne bi bilo potpisa inž. Ante Radice i zidarskog majstora Josipa Lete.

Planirana oko 1921. godine, stambena četverokatnica Radnić predstavljala je uvođenje novoga urbanog mjerila bloka u predgrađe Dobri, koje je bilo izgrađeno dijelom težačkim kamenim kućama, a dijelom obiteljskim vilama. Senjanovićev regulacijski plan Splita iz 1914. godine, jednako kao i kasniji Schürmannov plan iz 1925., predviđali su izgradnju nove, široke Manderove ulice koja bi povezovala Kavanjinovu i Bihacku ulicu te tako odredila nove građevne uvjete za izgradnju gradskog bloka na česticama u vlasništvu obitelji Radnić. No, bilo je prerano za tako radikalni zahtav, što nam dokazuje ne samo teško ishodena Građevinska dozvola za prizemnicu iz 1921. godine već i činjenica da je gosp. Radnić 1929. godine ishodio Građevinsku dozvolu za nadogradnju postojeće bivše kuće Rossignoli, smještene na istoj građevinskoj čestici, odustajući od gradnje četverokatnice.

Iako su u razdoblju od 1918. do 1928. godine gradonačelnik Tartaglia, inž. Senjanović i 'novopridošli' studenti Praške škole planirali Split kao grad većeg mjerila od dotadašnjeg, trebalo je čitavo desetljeće (a možda i stoljeće) da se inertni stanovnici splitskih 'predgrada' pomire s činjenicom da je grad živo tkivo koje neprekidno raste, pa se tako i neprekidno mijenja njegovo mjerilo i slika. Desetljeće je trebalo i poduzetniku Radniću da odustane od ideje o gradnji visekatnice. Svakako, stoljeće kasnije na mjestu planirane kuće Radnić sagrađena je, u tek neznatno većoj širini, ali u jednakoj visini od četiri kata, nova stambeno-poslovna uglovnica (arh. Desa Ora-Čećuk, Bihacka 17 – Sv. Ćirila i Metoda 38, 2007.).

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, D. (1966.), *Radovčevići ljetnikovci u Splitu*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 16: 279-296, Split
2. BULIĆ, F.; KARAMAN L. (1921.), *Izvišesce djelatnosti Pokrajinskog konzervatorskog ureda za Dalmaciju i Povjerenstva Dioklecijanove palače u Splitu za godinu 1921.*, u: *Vjesnik za arheologiju i historiju Dalmatinsku god. 1921.*, Konzervatorski ured za Dalmaciju, Zemaljska stamparija: 24-26, Sarajevo
3. CURTIS, W. J. R. (1996.), *Modern architecture since 1900*, Phaidon, Singapore
4. HITCHCOCK, H. R. (1989.), *Architecture: Nineteenth and Twentieth Centuries*, Yale University Press, New Haven, CT, SAD
5. KECKEMET, D. (2002.), *Borba za grad*, Društvo arhitekata Splita i Marjan tisak, Split
6. KECKEMET, D.; FLEGO, V. (2005.), *Kaliterma, Fabijan*, Hrvatski bibliografski leksikon, 6: 744-746, Zagreb
7. KEZIĆ, M. (1991.), *Arhitektura secesije u Splitu*, Književni krug, Split
8. KEZIĆ, M. (2007.), *Splitske realizacije Petra Senjanovića*, u: *Petar Senjanović: Splitski planer i graditelj: iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu*, Sveučilišna knjižnica i Društvo arhitekata Splita i Grad Split: 117, 127-142, Split
9. MACHIEDO MLADINIĆ, N. (2001.), *Životni put Ive Tartaglie*, Književni krug, Split
10. NOVAK, G. (1944., pretpisak 2004.), *Proslava Dalmacije (knjiga druga)*, Marjan tisak, Split (original: Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb)
11. PIPLOVIĆ, S. (1987.), *Splitski arhitekti Š. Nakic i J. Kodl*, „Kulturna baština”, 12 (17): 88-104, Split
12. PIPLOVIĆ, S. (1991.a), *Kamilo Tončić*, Društvo prijatelja kulturne baštine, Split
13. PIPLOVIĆ, S. (1991.b), *Uresno povjerenstvo splitske općine*, „Kulturna baština”, 16 (21): 151-166, Split
14. PIPLOVIĆ, S. (2001.), *Urbanistički razvitak Splita između dva svjetska rata*, u: *Zbornik I. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti* (ur: PELC, M.), Institut za povijest umjetnosti: 145-152, Zagreb
15. PIPLOVIĆ, S. (2008.), *Izgradnja Splita između svjetskih ratova*, Društvo arhitekata Splita i Društvo prijatelja kulturne baštine u Splitu, Split
16. PLEJIĆ, R. (2003.), *Utjecaj praške škole na arhitekturu moderne u Splitu*, disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb
17. PLEJIĆ, R. (2007.), *Arhitektonski opus Petra Senjanovića*, u: *Petar Senjanović: Splitski planer i graditelj: iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu*, Sveučilišna knjižnica i Društvo arhitekata Splita i Grad Split: 117-126, Split
18. STAGLIČIĆ, M. (2000.), *Neostilska arhitektura u Dalmaciji*, u: *Historizam u Hrvatskoj*, Muzej za umjetnost i obrt: 231-237, Zagreb
19. ŠIŠIĆ, F. (1962., pretpisak 2004.), *Povijest Hrvata – pregled povijesti hrvatskog naroda od 1526.*

1918. (II. dio), Marjan tisak: 273-528, Split (original: Matica hrvatska, Zagreb)

20. TARTAGLIA, I. (1919.), *Perom i olovkom – Plan grada Splita*, „Život – list dalmatinskih demokrata”, 9: 1-2, Split
21. TUŠEK, D. (1994.), *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918-1941*, Društvo arhitekata Splita, Split
22. TUŠEK, D.; GRGIĆ, A. (2007.), *Doprinos Petra Senjanovića urbanističkom planiranju Splita*, u: *Petar Senjanović: Splitski planer i graditelj: iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu*, Sveučilišna knjižnica i Društvo arhitekata Splita i Grad Split: 143-158, Split

IZVORI

SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVE SOURCES

1. SKS-a – Sveučilišna knjižnica u Splitu, Odjel za specijalne zbirke (Zahvaljujem se gđi Mihaeli Kovačić, voditeljici odjela za nabavu i obradu građe posebne vrste, na ustupanju grafičkog priloga s prikazom Plana načinjenog pri izradi kataloga *Petar Senjanović: Splitski planer i graditelj: iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu.*)
2. SKS-b – Sveučilišna knjižnica u Splitu, Odjel za periodiku
3. MGS – Muzej grada Splita: Schürmannov regulacijski plan grada Splita, 1924.-1925., MGS 4333 (zahvaljujem gđi Elviri Šarić-Kostić, ravnateljici)
4. MKRH-a – Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel u Splitu: Inv. br. 24./1921., IX. sjednica Povjerenstva Dioklecijanove palače, zapisnik br. 24/21. od 19.12.1921.
5. MKRH-b – Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel u Splitu: Inv. br. 32/2005. (klasa: UP/I. 612-08/05-04/687, ured. br.: 532-04-15/16-05-1): Projekt uklanjanja građevine, Poslovna zgrada Mlin, Ulica sv. Ćirila i Metoda 40, Split, 2005.; izradila: mr.sc. Desa Ora-Čećuk, mag.ing.arh.
6. Arhiva I.S. – Privatna arhiva dr. Ivana Slapničara: Nacrti za stambenu četverokatnicu, Građevinska dozvola za prizemnu zgradu
7. Arhiva P.S. – Privatna arhiva dr. Petra Slapničara: Izvadak iz zemljišne knjige br. 3640/98. od 23. ožujka 1998.

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

- Sl. 1., 2., 5.-8. Arhiva I. S.
Sl. 3. SKS
Sl. 4. MGS
Sl. 9. MKRH

SAŽETAK

SUMMARY

DESIGNS FOR THE RADNIĆ RENTAL BUILDING IN SPLIT
BY ENGINEER ANTE RADICA

In 1918-1928, during Mayor Ivo Tartaglia's term of office, Split recovered from a state of general poverty and a lack of urban infrastructure and became a progressive city. An economic crisis resulting from the First World War was overcome by big investments into city infrastructure and by support given to private entrepreneurship. After the signing of the Rapall Agreement on 20 November 1920, the town of Zadar was separated from Dalmatia thus giving Split the new role of a regional centre within the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. A great number of refugees that moved to Split from Dalmatian parts under Italian occupation led to the increased demands for houses whose construction had in the previous years been hindered by the war. The essential measures for enticing housing projects according to the 1912 Building Conditions included tax reductions for amounts forming 20% of the income that construction companies generated from new buildings in the first six years of their business.

The new "role of the Dalmatian centre" as well as "enticed housing projects" indicated the need for a planned urban development of Split. Everything constructed during the Austro-Hungarian government was to be re-examined, which also included the Split Regulation plan made by Petar Senjanović in 1914. An international urban design competition was held in June 1923. The jury proclaimed Werner Schürmann from The Hague the winner (although his submission won the second prize which it shared) with another entry; the first prize was not awarded). After the competition, in September 1924, Schürmann started developing a new Split Regulation plan which started to be implemented in 1925. The basic characteristic of Schürmann's plan was the separation of the city's historic core from the newly planned city centres in east and north with a green semicircular avenue starting at the far end of *Bacvice* Bay and ending at the foot of Marjan hill. The plan envisaged a big square in the geometric centre of the peninsula, on the axis that connected the existing City Port and the planned North Port, as well as a new urban landmark on *Turska kula* mound. The space around the new city square and along the perimeter of the streets and a tree-lined

road facing it was planned to contain either multi-storey public or residential rentals. However, the plan could have been implemented only with prior parcelling of the construction site that would enable the construction of regular city blocks and streets. That again brought private entrepreneurs to the public attention.

Somewhat earlier, in 1921, a long single-storey house was built in the city's quarter *Dobri*, along the Street of Ss Cyril and Methodius which was envisaged by Schürmann's plan to form the connection between the historic core of Split and the newly built city square. The house was characterized with distinct historicist elements containing details rendered in the style of Vienna Secession. Art historians were for years proclaiming the house the architectural heritage which had been built for commercial purposes. However, recently found unexecuted ground-floor plans and drawings of the west façade reveal the name of the architect and civil engineers who built it demonstrating that the house did not have a commercial purpose. The built single-storey house was planned as a four-storey residential rental building designed by engineer Ante Radica. Its construction was to be entrusted to master mason Josip Leta.

The found plans indicate a new perception of urbanity that entrepreneur Mate Radnić, Radica and Leta had, as well as their ambitions in the domain of city planning. Although congruent with Senjanović's plan from 1914, the multi-storey building had been planned for construction five years before Schürmann's plan became valid, on a parcel surrounded with peasants' stone houses and family villas, in the part of the city considered suburban. It was exactly an untimely building request, as well as the decision by the local government to build several residential rentals in the quarter of *Manus* (the 1921 competition was won by architect Danilo Žagar) that caused the alteration in the construction of the Radnić house. Even though the plans were evidently signed by engineer Radica and mason Leta, the features of the urban and architectural designs for the Radnić house indicate a strong presence of engineer Petar Senjanović. Engineer Radica had in 1918 completed the north wing of the Cooperative

Alliance building in Bihacka Street following the design by engineer Senjanović which explains a number of Senjanović-like details in the plans and on the façade of the Radnić house.

According to the drawings the plan of the Radnić house was to be rectangular but insignificantly leaning to the form of a trapezoid with a blind wall of the south façade. The ground floor was to have two commercial spaces symmetrically placed around the axis of the main entrance and the porter's apartment facing the inner courtyard. The first and second floors were to have two three-room apartments on either side of a central stairwell containing one flight of circular stairs that gave access to both apartments. The apartments were planned to contain two rows of rooms on either side of the centrally positioned corridor: two interconnected bigger rooms and a dining room facing the main west façade; kitchen, pantry, a smaller room, maid's room, toilette and bathroom facing the inner courtyard.

The analysis of the façade articulation indicates engineer Radica's skilful use of mixed styles in the process of construction. The treatment of bay windows and arched parapets, loggias, as well as recesses in the wall of the mansard roof above the columnar loggia covered with a three-sided hipped roof gives the façade a sculptural effect suggestive of the Vienna Secession. The same style is also suggested by the central windows cut into the wall surface of the west façade, underlined by stone window sills rectangular in section, as well as by the vertical segmentation of bay windows and loggias along with the repetitive pattern of triple lancet windows. Historicist styles are evident in the use of traditional building methods which employs stone for the construction of the ground floor, in two neo-Renaissance cornices rectangular in section that divide the façade in three sections (the base, the body of the building and the cornice), as well as in the mansard loggia with Doric columns. Even though it has never been built, it is necessary to include these designs for the Radnić rental residential building into the catalogue of Split buildings between the two wars. The discovery of the Radnić house plans adds another important work to the oeuvre of engineer Radica making it, thus, more complete.

DINA OŽIĆ BAŠIĆ

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

Dr.sc. **DINA OŽIĆ BAŠIĆ**, dipl.ing.arh. Diplomirala je 1994., magistrirala 2003., a doktorirala 2006., na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je u Zavodu za urbanizam Grada Splita 1995.-1998. Od 1998. zaposlena je kao asistentica / znanstvena novakinja na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Dobitnica je nekoliko nagrada, među kojima je nagrada „Drago Galić” i počasno priznanje „Piranesi” za kuću Dimov 2005. godine (koautor: N. Popić i Đ. Vujnović).

DINA OŽIĆ BAŠIĆ, Dipl.Eng.Arch, Ph.D. She graduated at the Faculty of Architecture, Zagreb University (1994) where she obtained her M.Arch. (2003) and Ph.D. (2006). Since 1998, she has held the position of research assistant at the Faculty of Civil Engineering and Architecture, Split University. She received several awards, including the Drago Galić Award and Piranesi Commendation Award for the Dimov house in 2005 (with N. Popić and Đ. Vujnović).